

Un estil de vida global?

ÀNGEL VELASCO I CRESPO

«Hi ha una solució. Viatjar, però només als aeroports. Es tracta d'anar a l'aeroport d'una ciutat, prendre una copa al bar, fer una pixadeta al lavabo i un cop d'ull pels finestrals i –sense perdre temps en taxis, hotels incòmodes o cues per veure monuments– sortir disparat cap al pròxim avió, que ens durà a l'aeroport següent.»

(Quim Monzó, *Catorze ciutats comptant-hi Brooklyn*).

«Les grans declaracions de drets de l'home tenen aquesta força i aquesta feblesa d'enunciar un ideal, que massa sovint oblida el fet que l'home no realitza la seua natura dins una humanitat abstracta, sinó dins les cultures tradicionals.»

(Claude Lévi-Strauss, *Tristos tròpics*).

Que ningú no s'enganye. Avui dia, segons molts autors, *globalització* i *identitat* són algunes de les peces més importants per a poder interpretar el començament d'aquest segle XXI. Segons Javier de Lucas, jurista i també filòsof, sobre les consideracions del qual ens reafirmem, «la reivindicació del reconeixement de l'especificitat identitària no és sols una reacció davant el moviment homogeneïtzador del model imperant de globalització, sinó que constitueix un factor decisiu en el procés de transformació de la política, de les seves categories i de les seves institucions»¹.

Entenem, doncs, que la *globalització* o *mundialització* practicada avui dia comporta descaradament un fenomen sociocultural, econòmic i polític d'homogeneïtzació; ras i curt, una nova manera de *colonialització* –ara, a la moderna– i, al meu entendre, ja no hi valen les excuses o els arguments dels Vargas Llosa o dels Habermas ni altres experiments cada vegada menys justificables, que mostren la identitat i els fenòmens nacionals com la presó comuna de la llibertat, del jo, de la ciutadania o de no sé què. Les identitats col·lectives, contemplades i lligades a

la idea de la comunitat (com molt bé assenyalen Francesc Torralba² i altres estudiosos) no tenen res a veure amb el collectivisme de caire gregarista que aquells col·loquen en el mateix sac.

Per això, tornant al filòsof de més amunt, «la pregunta clau continua essent la relació que ha de mantenir la democràcia política amb l'existència d'una consciència comunitària dels seus propis ciutadans»³.

Precisament (parafraçant I. Ramonet), la pau o la *felicitat* mundial, que tant de *moda* està, no pense que haja de ser conseqüència de l'activisme planetari que porten a cap els nous déus del món. No hem de ser pas tan pretensiosos. Fixem-nos en els problemes reals per a la construcció europea o en el paper de les distintes identitats que comparteixen un mateix espai i, particularment, en el d'aquelles que no compten amb un Estat o amb unes estructures sociopolítiques adequades que en garantisquen la pervivència, la qual cosa té una estreta relació amb el benestar –individual i social– i el manteniment de la convivència, bona o passable.

A partir d'eixe context, la tardor passada es feren a Gandia (organit-

zades per la Societat Valenciana de Psicologia, amb la col·laboració i patrocini de la Universitat d'Estiu de Gandia i l'ajuntament de la mateixa ciutat) unes jornades de psicologia i identitat nacional, sota el títol *Identitats en Convivència o en conflicte*, les quals contribuïren, per a les persones que hi assistírem, a millorar la capacitat per a identificar no sols algunes formes contemporànies de discriminació col·lectiva o alguns dels mecanismes psicològics en què es basen, sinó també per a ajudar-nos a conèixer mitjans de discriminació identitària i a augmentar la nostra autoestima. En eixe sentit, foren molt remarcables les exposicions teòriques i pràctiques al voltant del taller lingüístic de Gemma Sanginés i Ferran Suay, es descriviren situacions de discriminació lingüística quotidianes i se'ns ensenyaren recursos per a plantar-hi cara.

Entenem, en primer lloc, que si parlem de relacions desiguals entre identitats és perquè, com molt bé va assenyalar el sociòleg Salvador Cardús en la conferència intitulada «Les relacions asimètriques entre identitats», considerem la identitat (col·lectiva) com una *entitat socialment construïda*

¹ Javier De Lucas, *Globalització i identitats. Claus polítiques i jurídiques*, Pòrtic, Barcelona 2003, p. 14.

² Francesc Torralba, *Identitats vulnerables. Estratègies contra l'homegeïtzació*, Tàndem, València, 2004, pp. 23 i 24.

³ J. De Lucas, o.c., p. 60.

i és, per tant, una *qüestió de voluntats polítiques*, una *qüestió de poder*. Així, doncs, «allò important –sigues el que sigues– és que et reconeguen» (i això és més fàcil si es disposa d'un Estat propi, ja que aquest té mecanismes o instruments propis «que permeten invisibilitzar les formes de coacció necessàries per a crear identitat nacional», i va posar com a exemple entenedor el paper de l'Institut Cervantes, instrument d'universalització de la identitat espanyola).

En segon lloc, entenem que l'assimilació o negació de certes identitats (col·lectives) per part d'altres (normalment de les que s'identifiquen amb els Estats-nació) no és més que una pràctica del nacionalisme exacerbada o hegemònica (i usem ara aquest concepte en el sentit argumentat per Ulises Moulines⁴). I no cal parlar ja de si aquesta mala pràctica nacionalitària es fa o es justifica en nom de la globalització, de l'universalisme, de la solidaritat o de la ciutadania global (o cosmopolitisme). Com molt bé va apuntar Lluís Garcia Sevilla en la conferència «Biologia, nació i Estat», en el nostre cas, si ens hi fixem, és una trampa força estesa per part dels espanyols «fer veure que els *altres* han de ser sempre solidaris amb *ells*».

Realment, aquestes identificacions entre *globalització* i *universalisme*, o *globalització* i *cosmopolitisme* cal que siguin criticades i sospesades raonablement en el nostre discurs, ja que no s'aguanten per enlloc. Fins i tot, Salvador Cardús va assenyalar, a més a més, la insuficiència de la noció de *ciutadania* com a substitut del concepte d'*identitat*, ja que, segons ell, «no és una categoria socialment possible, ni sociològicament útil». Irònicament, va esmentar les famoses misses de Bach, les quals no les feia en general per al consum mundial, sinó per a la seua comunitat. Evidentment, allò que tenen ara d'universal és el seu reconeixement. Som del pensar, doncs, i cite Jordi Sebastià, que «tota idea neutral d'un ciutadà del món és un parany, i va acompanyada sempre d'un model de ciutadà concret»⁵. És més, segons va apuntar Ferran Sàez Mateu en la

conferència «Del paternalisme al cosmopolitisme (passant pel colonialisme)», el cosmopolitisme, entés així, «és la coartada perfecta per a posar fi a la diversitat». No cal dir que els temps passats i presents i les desfetes de pobles, adés i ara, així ho corroboren.

I, parlant de construccions i desfetes d'identitats (ja que parlar ajuda a autoidentificar-se), en una interessant conferència, impartida per Rafael Castelló, «El perfil psicològic i nacional dels valencians» (que, com tothom sap, en aquests moments estan més a prop de l'espanyolitat que de la catalanitat o la valencianitat), va remarcar que allò que determina la pertinença o no a una identitat nacional no és el fet que parlem una llengua o una altra, sinó el *valor* que donem a eixe fet, així com el grau de pertinença a un territori). Cal destacar, a partir de les dades i conclusions que va exposar, que al País Valencià no hi ha un referent territorial clar (precisament, els més *fidels* al país són, segons ell, els qui menys s'identifiquen amb el territori estricte); o que la llengua, al País Valencià, és un atribut identitari *latent* (en territori valencià, sentir una persona a parlar català no vol pas dir que aquesta siga nacionalista), mentre que a Catalunya és *efectiu* (a través del seu ús, sí que podem pensar-ho). Com era d'esperar, va eixir a debat el tema de l'anticatalanisme, en què el conferenciant va dir que, al País Valencià, aquest és una conseqüència del problema, no l'origen: una incompatibilitat entre els més *nacionalistes* i els més *regionalistes*, per entendre'ns.

En definitiva, diguem que els valencians, *grosso modo*, potser anem diluint-nos o desdibuixant-nos, amb el perill de quedar apartats del mapa de la humanitat, si més no, de les identitats (col·lectives). Això és el que s'intueix d'algunes dades sociològiques pel que fa al nostre tarannà o del poc interès que hom mostra per les qüestions polítiques. Per altra banda, davant la pregunta «què se sent vosté», segons uns resultats del treball comú de Xavier Coller i de Rafa Castelló⁶, entre un 50 i un 55 per cent tenen identitat dual, això és, se senten tant espanyols com

valencians; entre un 25 i un 30 per cent, o més, solament espanyols, i un 12 per cent, més valencians que espanyols, i sols entre un 1 i un 5 cent, valencians i prou (altres estudis dirien que entre un 5 i 10, o un poc més, se senten sols valencians).

Cal dir que en una entrevista que un periodista va fer a Xavier Coller⁷ arran del premi que li va concedir una prestigiosa societat internacional de sociologia americana per un treball on analitza el fracàs del nacionalisme al País Valencià, Coller afirmava que «el valencià no té cap complex d'identitat, es preocupa per altres coses»; en altres paraules, no necessita que en tot moment se li reconega constantment la identitat.

I ara jo dic: alguna col·lectivitat *normal* necessita eixe permanent autoreconeixement? ¿Serà la manca d'identitat política (com es preguntava el filòleg Miquel Nicolàs⁸ en un escrit seu sobre els dilemes de la identitat lingüística) la que fa que evoquem insistentment la identitat lingüística?

Finalment, direm que hi ha una consciència pública cada vegada més gran de protegir el medi ambient que ens envolta; tanmateix, ens en cal molta més, de consciència, i ens calen més esforços per a poder preservar i protegir dignament les identitats menys afavorides, perquè, altrament, podem acabar segons el model de l'espai de *reserva* dels parcs temàtics. Enfront d'açò, doncs, és important d'aprofundir en tot allò que ens permeta de confiar més en les nostres capacitats com a pobles per a ser més lliures. Aquesta concepció lliga amb el nou significat de la paraula *desenvolupament* que darrerament alguns estudiosos (Francesc Torralba⁹ o Ulises Moulines) reclamen per a la millor comprensió del fenomen.

De fet, no era pas la primera vegada que ho escoltava, però és important que ressaltem això que deia Salvador Cardús aquell dia: «El fet de no tenir estructures d'Estat o mecanismes d'invisibilitat que ens defensin, ens ha fet més adaptables, menys tancats i, potser, estem en condicions d'afrontar millor el futur i tenir més capacitat per a resistir». Que així siga!◆

⁴ Ulises Moulines, *Manifest nacionalista (fins i tot separatista, si volen)*, La Campana, Barcelona 2002.

⁵ Jordi Sebastià, *El parany cosmopolita*, Afers, Catarroja 2004, p. 127.

⁶ *Las bases sociales de la identidad dual: el caso valenciano*.

⁷ Diari *El Punt*, edició valenciana, agost del 2003.

⁸ Revista *L'Espill*, núm. 12, hivern del 2002.

⁹ Francesc Torralba, *o.c.*, p. 89.